

ושננתם

בשבילי האורות של תורות
הנגלה והנסתר המשולבים

פרשת ויצא תשפד

אליהו רוזמריין. ירושלים עיה"ק תובב"א

שבת הבריאה ושבת השביתה משמעות. ודרכי העבודה למעשה.

תוכן המאמר:

שני שביתות מקבילות של שבת,

לעומת קדושת התורה.

ומהותה של שבת 'בראשית'.

א. שני הבנות במושג שבת:

במקביל להבנה הפשוטה המורגלת לנו, לפיה השבת היא היום השביעי אחרי ששת ימי המעשה. מגלים לנו חכמינו כי שני שביתות קיימים בבריאה. א: שבת שקדמה לעולם. ב: שבת שאחרי ימי המעשה. השבת שקדמה לעולם היא הממד של הבריאה למעלה מגבולות הזמן והמקום כפי שאנו חווים בחושים. לעומת זאת השבת שאחרי ימי המעשה היא השבת כיום של מנוחה ושביתה. וזו היא שבת מלשון שביתה. ושבת זו היא ביום השביעי שאחרי ששת ימי המעשה, והיא ממד הקדושה כפי שאנו חווים וחשים בתוך הממד הגשמי של ששת ימי המעשה.

השבת שקדמה לבריאה אינה מוגדרת כיום, מכיון שאינה מוגבלת בסדר הבריאה. לעומת השבת שאחרי ימי המעשה שהיא מוגבלת דווקא ליום השביעי. שכן שבת

זו נוצרת מכח הבריאה התחתונה, ולכך היא מוגבלת בזמן ובמקום כפי צמצום הבריאה הגשמית.

הבנה זו, מיישבת את השאלה המפורסמת, במה שמוסכם אצל חכמינו שביום השביעי הקב"ה נח ממלאכת הבריאה. ועל זה מקשים, הרי השבת עצמה נבראה ביום השביעי. ומתרצים רבותינו הקדושים הרמ"ק ז"ל (פרדס רימונים דער ד פרק ו) והאר"י ז"ל (פרי עץ חיים שער הנהגת הלימוד פרק א. ליקוטי תורה פרשת קדושים) והרמ"ע מפאנו ז"ל (מאמר השבתות אות ה) שאכן השבת עצמה נבראה טרם בריאת העולם הגשמי. והיום השביעי היא הממד הגשמי שאנו חווים את השבת העליונה, שהיא למעלה מהזמן והגשם¹.

רבותינו מבארים לנו, שכל הבריאה כולה נובעת מן השבת העליונה שקודמת לבריאה, והיא במדרגה גבוהה מהבריאה. וזהו כוונת התיקוני זוהר (כד): 'בראשית נוטריקון ירא שבת', כלומר: הבריאה כולה נובעת מן השבת. מקדושתה. ובזכותה. וכפי שרבינו יעקב בעל הטורים מפרש (בראשית פרק פסוק א) 'בראשית אותיות ירא שבת, לומר לך שבזכות השבת נברא העולם'.

ב. שני השבתות בדברות הראשונות והאחרונות:

¹ זה לשון הרמ"ק ז"ל: והנה עם זה יובן ספק גדול הנופל במעשה בראשית, והוא אמרם: שלא היתה בריאה ביום השביעי, ולמה, שכבר היתה בריאת יום השבת בעצמו, שהיום בעצמו צריך בריאה, שכן אמר בזוהר 'כי ששת ימים עשה ה' ששת קאמר, ולא בששת, משמע ששת עצמן עשה ה', והיינו בריאת שמים וארץ שהם ששת שהן כוללות שש קצוות, ואם כן לפי זה כבר היתה בריאת שבת בעצמו, ואם כן איך שבת נח ביום השביעי. אלא ודאי שבת קדמה לעולם, ואילולי שבת שנותן כח בששת ימים, לא היה בהן כח לפעול, מפני כי כל ששת ימים שהן ששה קצוות, מקבלים כח מהנקודה האמצעית, שהוא קיום חלל הקצוות, וכמו שנבאר בשער נ' שערים בפרק חמישי בסייעתא דשמיא. והנה הוכרחו ששת ימים להתעכב בשבת לקבל ממנו פרנסתם, ואם כן האצילות לא היה כי אם ששת ימים, כי שבת קדמה לעולם. וכן ענין העולם הזה אחר ששת ימים תהיה שבת, וכמו ימי השבוע שיונקים משבת ונכנסים בו.

זה לשון האר"י ז"ל: דע כי כאשר האציל המאציל עליון את י' ספירות, תחילה האציל ג' ראשים, ואז היה שבת העליון כנודע, אמנם כאשר האציל את אלו, לא היה בתיקון גמור, כי עדיין לא היה בתיקון גמור הראוי להם, לכן עדיין יום זה לא נחשב במספר, והנה אחר כך האציל שבוע אחרת בשבעה ימים אחרים, אז הם סוד המלכים אשר מלכו בארץ אדום, וביום השבת אז יצא מלך השמיני שהוא הדר. זה לשון הרמ"ע מפאנו ז"ל: ושבת דידן, לאפוקי שבת שקדמה לעולם אשר איננה תחת הזמן אלא סדר זמנים בעלמא, וכבר אמרו חכמים 'שבת קדמה לעולם' לא בבריאה אלא במושכל שיש לו מציאות אמיתי.

שני השבתות הללו. שבת הבריאה. ושבת השביתה. זו שקדמה לבריאה, וזו שנבראה ביום השביעי. באים לידי ביטוי בשני הבנות שונות.

שבת הבריאה: היא השבת שעליה אמרה תורה 'זכר למעשה בראשית!'. שבת זו מסמלת את התלות של כל הבריאה בעשרה מאמרות, ושכל הגשם משתלשל מהסיבה העליונה ממנה. שבת הבריאה, היא השבת שמוזכרת בדברות הראשונות בפרשת יתרו.

שבת השביתה: היא השבת שעליה נאמר 'וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים!'. שבת זו מסמלת את העבדות של האדם בימי השבוע, ואת המנוחה והחירות של יום השביעי. שבת השביתה, היא השבת שמוזכרת בדברות אחרונות בפרשת ואתחנן.

בשבת הבריאה בפרשת יתרו נאמר: זכור את יום השבת. בשבת השביתה בפרשת ואתחנן נאמר: שמור את יום השבת.

זכור היא לשון של עשייה חיובית, מעשה זכירה. שמור היא לשון של מניעה ושביתה. שבת הבריאה היא השבת שמשפיע על כל ימות השבוע, ועל כל הבריאה בכללותה, לכך נאמר בו זכור. שבת השביתה היא השבת שמקבלת את אורה מימות החול, וענין השבת לשבות מכל המלאכה ולהשיב את החול לקודש, לכך נאמר בה שמור².

² במאמר נפרד בארנו. ששני השבתות הללו, זכור ושמור. הם שני חלקי השבת המאוחדים. זכור ביום השבת. שמור בליל שבת. כמפורש בדברי הרמב"ן על התורה (שמות פרק כ פסוק ח) וזה לשונו: ובמדרשו של רבי נחוניא בן הקנה (ספר הבהיר אות קפב) הזכירו עוד סוד גדול בזכור ושמור, ועל הכלל תהיה הזכירה ביום, והשמירה בלילה, וזהו מאמר החכמים (בבא קמא דף לב:): שאומרים בערב שבת באי כלה באי כלה באו ונצא לקראת שבת מלכה כלה, ויקראו לברכת היום קדושה רבא (פסחים קו). שהוא הקדוש הגדול ותבין זה.

ומכאן מקור אמירת וינחו בה בליל שבת. וינחו בו בשבת בבוקר. ושם בארנו ששורש כל החקירות בל"ט מלאכות שבת. כגון האם דין השביתה על האדם או על הפעולה או על התוצאה. והאחרונים תלוי הרי הרים של חילוקים בין הבנות הללו. שורש כולם משני השבתות המעורבים יחדיו בכל השבת. אשר כל שבת שונה במהותה. בדיניה. ובמצוותיה.

החיבור בין השבתות הללו, הבריאה והשביתה: היא פלא הבריאה. כלומר: הכח של שבת השביתה היא, בכך שהיא יונקת משבת הבריאה, נמצא כי בשבת בכח בני ישראל לחבר בין ימי החול וששת ימי המעשה, לשבת העליונה שקדמה לבריאה, ובכך הם מחברים בין הטבע לעל טבעי. ענין זה אין בשכל אדם להבין, שכל גם השכל מוגבל לממדי הטבע של מקום וזמן.

ענין עמוק זה, פירשו חכמינו במסכת ראש השנה (דף כז.) בנועם לשונם 'זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו, מה שאין הפה יכול לדבר ואין האוזן יכולה לשמוע'. כלומר: בשבת השביתה בני ישראל מתחברים לשבת הבריאה, ובכך הטבע מתאחד עם העל טבעי שקדמה לעולם. חיבור כזה אין הפה יכול לדבר, ואין האוזן יכולה לשומעה.

ג. שני השבתות בתורת הקבלה:

שני השבתות, הבריאה והשביתה. מקבילים לשני הספירות בינה ומלכות. ספירת הבינה היא הספירה שגבוהה מממדי הטבע והזמן. לעומת ספירת המלכות שהיא הספירה התחתונה מכולם, ספירה שמקבלת ומכילה את כל הספירות שגבוהות ממנה.

הבינה היא ביטוי של אם שמעניקה לילדיה. מקור השפע של התחתונים, היא ספירת הבינה, האם של כל הבריאה כולה. זוהי שבת הבריאה שבדברות הראשונות, שבת שקודמת לימי המעשה, והיא זאת שמשפיעה לימי המעשה את האור ואת השפע. נמצא כי שבת הבריאה קודמת לימי השבוע הבאים אחריה.

המלכות היא ביטוי של הבת שמקבלת מבעלה. כל עבודת התחתונים היא בכדי להשפיע לספירת המלכות שניזונת ומקבלת מששת ימי המעשה. זוהי שבת השביתה שבדברות האחרונות, שבת שבאה אחרי ימי המעשה, והיא מקבלת את השפע שבאה כתוצאה מעבודת בני ישראל בימות החול. נמצא כי שבת השביתה מאוחרת לששת ימי השבוע שבאים לפניה.

הבינה היא ספירה גבוה יותר מן העולם. המלכות מייצגת את שיא התפשטות העולם. לכן הזוהר הקדוש (פרשת קדושים דף פב. ראה עוד תיקוני זוהר תיקון יט דף מ:) מכנה את שני השבתות הללו **'שבת עילאה, ושבת תתאה'**.

מבואר בדרושי האר"י ז"ל בהרחבה גדולה (כמו בשער מט ואילך): שהמלכות בכוחה לעלות ולהתקשר, לספירות גבוהות ממנה בהרבה, לעומת הספירות האחרות שאינן פועלות אלא בסביבתן. כך גם ביום השבת. בכוח שבת תתאה המלכות, לקשר את כל הבריאה לשבת העליונה הבינה. ובכך נוצר כי על ידי שביתת בני ישראל בממד הגשמי, הם מתקשרים ועולים לספירת הבינה בממד הרוחני.

ונמצא מבואר כי בכל שבת מתקיימים שני ממדים בו זמנית. א. ממד הגשמי של ששת ימי השבוע שעברו. ב. ממד הרוחני של ששת ימי השבוע הבאים. בכך נוכל להבחין שבעצם בכל שבת מתאחדים בו שני השבועות שסמוכים לו. בכך נוכל להרגיש ולחוש בממד הגשמי ובתפיסה החושית שלנו, את הממד הרוחני של למעלה מהזמן והמקום, שמתממש לפנינו באיחוד השבועות לנקודת חיבור גבוהה מהזמן והסדר שאנו מכירים וחווים בחושים.

ד. תורה קדמה לעולם:

אמרנו חכמינו במדרש (בראשית רבה פרק א ודי'. ראה שבת דף פח:): **'תורה קדמה לעולם'**. ופירשו לנו רבותינו הרמ"ק ז"ל (ספר האלימה עין כל תמר ג פרק יג. שיעור קומה עמוד עו) והאר"י ז"ל (הקדמת האר"י ז"ל לספרא דצניעותא. ועוד הרבה מקומות), שקיים עומק רב בין הקדימה של התורה לעולם, לבין קדימתה של השבת לעולם. שכן קדימת השבת היא בבחינת **כלי המעשה**. לעומת קדימת התורה שהיא בבחינת **מחשבה**.

פירוש: הקדימה של השבת היא בבחינת **כלי היצירה** שבהם נברא העולם. כלומר: **שבת הבריאה**, שהיא **שבת העליונה** בכוחה ובקדושתה נוצר הממד הטבעי של ששת ימי המעשה. אמנם הקדימה של התורה בבחינת **מחשבה** שבה נקודת ההתחלה של כל הבריאה. בקדושת התורה גלום המחשבה העליונה של האין סוף, שעל ידה נוצר **יש מאין**, וכוחה רב לאין שיעור מכל הממד הטבעי שאנו מכירים.

בשפת בעלי הקבלה: **השבת** מיוצגת על ידי ספירת **הבינה**, שהיא הספירה שבונה ומכוננת בפועל את הממד הגשמי. משל **לאמא** שיולדת את ילדיה ומגדלת אותם. **התורה** מיוצגת על ידי ספירת **החכמה**, שהיא הספירה שמייצרת ומתכננת את הממד הגשמי, מאין ליש. משל **לאבא** שמייצר את ילדיו, וממשיך לחשוב ולתכנן את נתיבות חייהם.

נמצא למדנו: **התורה**: היא ספירת **החכמה**, הוא **האבא** שמייצר ומתכנן את ששת ימי המעשה. **שבת הבריאה**: היא ספירת **הבינה**, היא **האמא** שבונה ומגדלת את ששת ימי המעשה של השבוע שבא אחריה. **שבת השביתה**: היא ספירת **המלכות**, היא **הבת** שמקבלת מבעלה את השפע של ששת ימי המעשה.

ה. ההבדל המהותי שבין התורה והשבת:

בספרי חסידות האריכו לבאר על פי זה: שיש הבדל מהותי בין התורה לשבת. השבת העליונה שקדמה לבריאה, אין קדושתה מתגלית אלא באמצעות שבת התחתונה שהיא שבת השביתה.

טעם הדבר: לשבת העליונה יש קשר מהותי בינה לבין ממד הגשמי. כמו שאנו רואים שאמא קרובה לילדיה במוחשיות גשמית, כך השבת העליונה קרובה ליצירה התחתונה. מכיון שהיא קרובה וקשורה לממד הגשמי, אין אורה יכול להתגלות רק ביום השביעי של שבת התחתונה שאז הממד הגשמי מזדכך ומתעלה.

התורה, אין לה קשר לממד הגשמי בכלל. כמו שאנו רואים שקשר האב עם ילדיו אינה מוחשית בממד הגשמי. לכך, אור התורה מתגלה גם בימות החול, מכיון שאורה גבוה מהממד הגשמי, ואין הממד הגשמי מסתיר את אור התורה שהוא בממד רוחני ומנותק מכל הגשם.

לכך אמרו בזוהר הקדוש (חלק ג דף כט:): **'תלמיד חכם בבחינת שבת'**. כלומר: תלמיד חכם שאור התורה מאיר בו, יכול להאיר בממד הגשמי את האור הרוחני. ובפירוש הגר"א (דף קלו:). **'התלמיד חכם גבוה הרבה מבחינת השבת, אלא שהתלמיד חכם מאיר בימות החול, מה שהשבת מאירה ביום השבת'**.

אמנם מבואר בדברי רבותינו (ליקוטי תורה ויקרא ד"ה דע): כי התורה כשלעצמה כיון שאורה גדול כל כך, הוא מבטלת את הממד הגשמי ואינה מתקנת. כי כפי הריחוק והנבדלות שלה מהגשם, אין להם שייכות. אמנם אור התורה מתגלה באמצעות השבת, כלומר: האור של התורה מאירה בעולם, באמצעות ההתגלות הרוחנית-פיזית שמתגלה בשבת קודש.

ו. תוכן דברי הלשם:

שבת זו נקרא **שבת בראשית**. לא מצאנו עוד שבת כזאת שנקראת על שם הפרשה שנקראת באותה השבוע. ובכלל יש להקשות על משמעות השם **'שבת בראשית'**, הרי קודם נברא העולם ובסוף באה השבת, ולמה נקרא **שבת בראשית**.

אמנם השבת מגלמת בתוכה שני שבתות, **שבת העליונה ושבת התחתונה**. שבת העליונה היא שורש העולם, שמתגלם בפועל בשבת התחתונה. על ידי החיבור של שבני השבתות העליונה והתחתונה. זוהי שאומרים בפיוט לכה דודי **'סוף מעשה במחשבה תחילה'**. כלומר: כאשר בני ישראל שובתים בפועל בשבת התחתונה, בספירת המלכות. מתגלה אור שבת העליונה, ששורשה בכח המחשבה העליונה שקדמה לעולם.

בשבת התחתונה נוצר הממד השביעי של ספירת המלכות. ממד השביעי היא הממד הנבחר מכיון שיש בכוחה לחבר את כל הספירות לממד הרוחני הגבוה מהם ספירת הבינה. לכן השבת התחתונה של יום השביעי משלימה ומקיימת את כל הבריאה. כמו שאומרים בתפילה בליל שבת **'אתה קדשת את יום השביעי לשמך. תכלית מעשה שמים וארץ'**.

לכך נקראת שבת זו שבה מסופר את סיפור **מעשה בראשית**, **'שבת בראשית'**, לפי שתכלית כל היצירה של מעשי בראשית, היא החיבור של היצירה והיוצר, וזה נעשה בכח השבת שבת בראשית.

בששת ימי המעשה העולם חי בממד גשמי של בירור טוב מרע. בימי המעשה אנו מתקנים ומבררים את הפגמים והפסולת שמעורבים בעולם. ביום השבת, נברא הממד השביעי, המלכות, שמתחברת עם הבינה העליונה, ובכח התגלות זו מתברר

הטוב שבעולם ונפרד מהרע. המלכות שקולה כנגד כל הספירות, לפי שעל ידה מתקבצים הפרטים של הספירות, ונעשים למהות חדשה באמצעות החיבור לבינה העליונה, ולשבת הבריאה.

התורה, שמגלה את החכמה העליונה, המחשבה הראשונית של הבריאה, מבררת ביתר שאת וביתר כח את הטוב שבעולם מהרע. מכיון שאורה גבוה כל כך, לכך דאורה יכולה לחדור גם לממד הגשמי של ששת ימי המעשה. ולכך הבריור של ששת ימי המעשה נעשה בכח התורה.

אמנם התורה לבד, לרום מעלתה ופרישותה מעולם הגשם, אינה יכולה לתקן את עולם הגשם. ורק באמצעות יום השבת, נעשה חיבור בין שבת התחתונה והעליונה והתורה. נמצא כי עיקר התגלות התורה במוחשיות בעולם נעשה ביום השבת. ולכך אמרו במסכת שבת (דף פ:): **'הכל מודים שבשבת ניתנה תורה לישראל'**. אלא שהתלמידי חכמים בכח קדושת התורה שלהם, מצליחים לגלות את אור השבת של ספירת הבינה, גם באמצע ימות השבוע, באמצעות קדושת השבת שחופפת עליהם כל השבוע. וזו שאמרו בזוהר הקדוש (חל ב דף פ: חלג ג דף לו.) **'תלמיד חכם בבחינת שבת'**.

השורות הללו נכתבים בעיצומם של ימי השבר הגדול והנורא של עם ישראל. כאשר בשבת קודש שעברה בשגב קדושת יום שמיני עצרת שמחת תורה. גבר אויב ובעוונותינו נתקיימו בנו כל תוכחות הנביא ירמיהו. נבקש רחמים, בכח קדושת השבת, שיפתחו י"ג מכילין דחמי הנוראים. ויתגלה תיכף ומיד אור שבעת הימים שמתגלה בשבת זו שבת בראשית. והעם היושב בציון יראה בנחמת ציון. וכפי שנתבאר במאמר אדונינו, שביום השבת מתבטל כל הרע מכח שגב קדושת היום. כך יתמו שונאינו הרשעים הישמעאלים ימח שמם. אשר חרפו מערכי אלוהים צבאות, ואמרו לכי ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד. ומאפילה נבוא לאור גדול רם ונישא. כאשר עוד בשבת הזו, נשמע קול השופר שהולך וחזק מאוד. ובמחול יעלו נער עם שיבה, ליראות וליראות ולהשתחוות בהיכל קדשיך. אמן